

DAGENS FRÅGOR

Eisenhower i Latinamerika

Den reseurm som under senare år gripit världens statsmän, både av större och mindre format, har gång efter annan gällt så exotiska platser som Jakarta och New Delhi, ja, t. o. m. Kabul. På sistone har också latinamerikanska huvudstäder kommit att tillhöra de storpolitiska turistmålen. Sovjets vice regeringschef Mikojan, som förra året hälsade på i Mexico, begav sig i år ännu en gång till Latinamerika, denna gång till Fidel Castros Cuba där han förvisso kunde känna sig välkommen. Sedan rätt länge har Sovjets intresse på det handelspolitiska området varit påtagligt men i och med Mikojans propagandaturner har det tagit sig förvånansvärt demonstrativa uttryck. Sakerligen har dessa omständigheter bidragit till att den troligen åtskilligt restrotte Eisenhower än en gång givit sig åstad från Vita huset och det till på köpet så pass kort före sin Moskvaresa och vad därtill hör. Liksom på andra håll har det gällt för USA:s statschef att i Latinamerika ta upp en charmtävlan med de sovjetiska potentaterna.

Eisenhowers resa kan emellertid också ses som ett led i en allmän nyorientering av USA:s politik visavi Latinamerika. Både politiker och allmänhet i dessa stater kom att på trettioalet i stor utsträckning ryckas med av Franklin Roosevelts något sentimentala panamerikanism. Efter krigsslutet fann man emellertid att USA bara ägnade Latinamerika en mycket förströdd uppmärksamhet för

att i stället allt mer gå upp i Europas och Asiens problem. Endast en liten bråkdel av de enorma penningssummor som utgått i USA:s utländska hjälpprogram kom de underutvecklade latinamerikanska länderna till del. Samtidigt har dessa sett världsmarknadspriserna på sina stapelvaror under senare år på ett oroväckande sätt falla. Något gehör för kraven på en stabilisering av priserna på de latinamerikanska exportvarorna på den nordamerikanska marknaden lyckades det inte latinamerikanerna att vinna hos sina handelspartners och det är ju ingenting att förvåna sig över. Under Dulles' era kunde det förefalla som om USA:s enda verkliga intresse för Latinamerika bestod i att få alla de tjugo staterna till väldisciplinerade bundsförvanter i det antikommunistiska lägret. Det hände att »antikommunistiska» diktatorer hugnades med nordamerikanska ynnestbevis, vilket efter vederbörande diktators fall efterlämnade en ledsam bismak. Mellan åren 1955, då Perón störtades, och 1958, då hans venezolanske kollega mötte samma öde, kom nämligen mera demokratiskt sinnade element till makten i land efter land. Den latinamerikanska kritiken av USA för samröre med diktatorerna har varit överdriven och delvis orättvis men har inte uppkommit utan anledning. Det har alltid funnits en latent ovilja mot yankees i Latinamerika, kanske främst bottnande i en underlägsenhetskänsla gentemot den mäktige grannen i norr, och denna ovilja tog sig nu allt starkare uttryck. På sin

latinamerikanska goodwillturné 1958 blev vicepresident Nixon mycket handgripligt påmind härom, särskilt i Lima (Peru) och Caracas (Venezuela). Trots en del försök att bortförklara de ruttna tomaterna mot Nixon som enbart kommunistinspireerade blev man i Washington snart på det klara med att orsaken låg djupare än så. Visserligen utgjordes bråkmarkerna som så ofta i dessa länder huvudsakligen av ett antal studenter, men studenterna utgör i Latinamerika ofta en ganska god barometer på den politiska atmosfären. Eftertankens kränka blekhet i Washington efter Nixons obehagliga erfarenheter ledde rentav till att man omsider böjde sig för ett gammalt latinamerikanskt krav. En interamerikansk utvecklingsbank (1 miljard US \$) upprättades nämligen.

Kännetecknande för Nixons resa var dess starka inrikespolitiska anknytning. Att vicepresidenten visat sig »tuff» under kravallerna utspelades som ett trumfkort inför det republikanska partiets breda lager. Det hjälpte inte för konkurrenten Nelson Rockefeller att han vid sitt besök i Venezuela kort efter Nixons visade sig vara en riktigt populär gäst. Samtidigt som nu Eisenhower gjort sin resa befinner sig också Adlai Stevenson i Latinamerika på en längre turné. Det finns inte så få spansk-talande väljare i USA.

Det är uppenbart att Nixons öden inverkat på Eisenhowers resrutt. Peru och Venezuela har nämligen uteslutits, om av försiktighet eller för att visa nordamerikanskt misshag må lämnas därhän. Dagarna mellan 22 februari och 6 mars kom att av presidenten i stället fördelas på Puerto Rico (etapp och viloplats), Brasilien, Uruguay, Argentina och Chile. Brasilien har av tradition upprätthållit en relativt vänskaplig kontakt med

USA. Disproportionen mellan de bägge länderna är ju inte så slående som den mellan USA och någon spanskamerikansk stat. Brasilianerna står också genom sitt språk och sin kultur något utanför de spanskamerikanska folkens krets. Alltsedan Vargas' självmord 1954 har emellertid en nationalism av anti-yankeetyp tagit sig ganska starka uttryck i brasiliansk politik och kommunistvänliga tongångar har inte saknats på inflytelserikt håll. I år skall efterträdare väljas till den dynamiske president Kubitschek och mycket hänger på den synnerligen ovissa valutgången. Vid sin ankomst till Brasilien fick Eisenhower till att börja med ta sig en titt på Brasília, Kubitscheks gigantiska, finansförhärjande stadsanläggning i landets inre, fr. o. m. 21 april i år förbundshuvudstad i stället för Rio. Den nordamerikanske presidenten tycks ha blivit uppriktigt imponerad av den pionjäranda som kommit till uttryck i Brasília och som erinrade honom om hans barndoms USA. Imponerad blev han också av det karnevalsartade intåget i Rio. Kubitschek passade på att gräva upp sin så gott som begravda »Operação Panamericana», en vagt avfattad deklaration om önskvärdheten av en gemensam ansträngning för att utveckla västra halvklotets ännu efterblivna länder. De bägge presidenternas gemensamma avskedsdeklaration kunde av brasilianerna tolkas som ett nordamerikanskt instämmande.

I Argentina kämpar regimen Frondizi en förtvivlad kamp för sin existens och försöker att genomdriva ett ekonomiskt stabiliseringsprogram trots en opposition som bl. a. omfattar de ca 45% av väljarkåren vilka är peronister eller kommunister. Det var inte bara risken för demonstrationer och anslag mot gästen utan också mot den impopulära värden som föran-

ledde de omfattande säkerhetsåtgärder vilka helt tycks ha präglat Eisenhowers besök i Argentina.

Värd i Chile var president Alessandri som håller på att med realistisk affärsmannablick försöka sätta sitt lands ekonomi på fötter. Eisenhower passade på att komplimentera honom för hans insatser i fråga om den onekligen välmotiverade avrustningsplan för Latinamerika som Alessandri i tävlan med sin peruanske kollega framträtt som talesman för. Den nordamerikanske presidenten underströk f. ö. vart han kom att USA:s oerhörda försvarsanstängningar också varit till skydd för Latinamerika samt att USA:s försvar, Sovjets alla rakettriumfer till trots, är fullt effektivt.

I Uruguay, en traditionellt demokratisk stat med välfärdsambitioner, inträffade anmärkningsvärt nog rensans enda egentliga intermezzo. Det gällde studentdemonstrationer som måste skingras med tårgas så att också den nordamerikanske statschefens ögon fuktades. Det var Fidel Castro som de bråkiga ungdomarna i stället hyllade. Det är nu en gång inte bara kommunister som i Latinamerika i den skäggige cubanen alltjämt ser något av ett ideal den där störtat en diktator, givit jord åt de jordlösa och satt de utländska kapitalisterna på plats. Det är ju också bekant att uruguayansk idealism om också indirekt kommit att spela en roll i fallet Chessman. Det var redan 1918 som dödsstraffet avskaffades i det framstegsvänliga Uruguay. Detta land befinner sig f. n. i en besvärlig övergångstid med ekonomiska bekymmer och en ny regim efter en lång period av politisk kontinuitet, vilket kanske också är på sin plats att nämna på tal om demonstrationerna.

Orosungen i Montevideo får emellertid inte fördunkla det faktum att

Eisenhower i stort sett rönt ett mycket hjärtligt mottagande. Hans personliga charm är beprövad och statsbesök är ju alltid festliga avbrott i vardagstristessen varför de snarare utlöser jubel än buande. Säkert har också den vänliga gesten med vad den inneburit av smickrande uppskattning av Latinamerikas betydelse gjort viss verkan både på politiker och vanligt folk i de länder som hugnats med presidentbesöket. Något upprepande av den psykologiska framgång som Franklin Roosevelt vid en lägligare tidpunkt inhöstade kan dock knappast väntas. Mycket beror på de konkreta hjälpåtgärder av ekonomisk och teknisk art som USA efter Eisenhowers allmänt välvilliga utfästelser kan vara beredda att påtaga sig. Det gäller då inte bara detta stöds totala omfattning utan i högsta grad också hur det fördelas. Skall t. ex. Frondizis hotade stabiliseringsprogram i Argentina eller det expansiva, medvetet inflationistiska Brasilien beviljas prioritet? Likaså är det ännu en öppen fråga om Eisenhower nu känner sig ha ryggen mera fri efter sina samtal med tongivande latinamerikanska politiker för att äntligen försöka göra något åt den kräftsvulst som Fidel Castros av Sovjet beskyddade Cuba från Washingtons horisont måste utgöra.

Kulturrådet om kriminalvård i frihet

Ett väsentligt inslag i samhällets brottsbekämpande verksamhet är som bekant organisationen för övervakning och tillsyn av villkorligt dömda och villkorligt frigivna. Till en tredjedel bestrides detta arbete av anställda tjänstemän, till två tredjedelar av frivilliga krafter — nämndemän, präster, lärare, polismän och liknande.

Ingen med förhållandena förtrogen torde bestrida, att övervakarorganisationen för närvarande uppvisar allvarliga brister. Till att börja med kan fastslås, att de frivilliga övervakarnas utbildning i regel varit alltför knapphändig och schematisk (under senare år har dock en viss förbättring inträtt i detta avseende bl. a. genom utbildningskurser anordnade av bildningsförbunden, t. ex. ABF och SFM). Det har inte heller existerat några former för en regelbunden kontakt och utbyte av erfarenheter mellan övervakarna. Den allvarligaste bristen består dock utan tvivel däruti, att tillräckligt antal övervakare överhuvud inte stått till förfogande. Följden härav har stundom blivit att en del övervakare belastats med ett närmast parodiskt antal uppdrag — det finns exempel på att en person kan ha 75–80 sådana samtidigt. I en svensk stad har redan inträffat att vederbörande övervakare inte var medveten om erhållet uppdrag innan han per post mottog arvodet (och efter intresserad förfrågan hos vederbörande tjänsteman av denne besvors att inte ställa till skandal genom att vägra ta emot pengar för arbete som han aldrig utfört).

Övervakningsproblemet behandlas utförligt i en skrivelse till Statens Ungdomsråd av *Högerpartiets Kulturråd*. I skrivelsen betonas, att både »den ökande brottsligheten, som utsätter de laglydiga människorna för allt större risker, liksom trängande humanitära skäl gör det i högsta grad angeläget att man mera energiskt försöker förbättra den kriminalvård i frihet, som alltmera kommit att framstå såsom en av de värdefullaste metoderna för resocialisering av människor, vilkas bristande sociala anpassning yttar sig i brottsliga gärningar».

Kulturrådet betonar, att det är väsentligt att i än större utsträckning än

hittills tillföra övervaknings- och tillsynsarbetet härför lämpade frivilliga krafter. Härför talar både principiella och praktiska skäl. »Enligt Kulturrådets mening är den nuvarande tendensen att medborgarna i allt större utsträckning till samhällets funktionärer överlämnar uppgiften att bistå medmänniskor förenad med vissa faror. På längre sikt kan detta leda till att känslorna av ansvar för och solidaritet med lidande och nödställda medmänniskor avtrubbas. I så fall hotas själva grundvalen för de sociala vård- och hjälpinstanserna.» I jämförelse med en för ändamålet anställd tjänsteman har den frivillige övervakaren rimligtvis större möjligheter att införa den villkorligt dömde i en hemmiljö, vilket i regel torde vara nödvändigt för att övervakningsarbetet skall bli framgångsrikt. Till detta kommer ännu en psykologisk faktor av betydelse. Det torde vara ofrånkomligt, att inskridandena från samhällets sida hos den villkorligt dömde skapar aggressioner både mot samhället och mot de människor som i tjänsten har att utöva ifrågasvarande samhällsfunktioner. Frivilliga krafter vid sidan av socialvårdens, fängvårdens, polisens och domstolarernas personal har inte denna belastning när det gäller att vinna den personliga kontakt med den dömde som uppenbarligen är en förutsättning för att denne skall kunna få en verkligt effektiv hjälp av övervakaren eller tillsynsmannen.

Mot bakgrunden av dessa förhållanden vädjar Kulturrådet till Statens Ungdomsråd att engagera sig i initiativ för att förbättra kriminalvården i frihet. Man pekar på möjligheterna att genom samarbete mellan de kristna, de politiska och de övriga ideella folkrörelserna förbättra rekryteringen av övervakare och tillsynsmän både kvalitativt och kvantitativt. Skyddskonsulenterna bör beredas bättre möj-

ligheter att hålla personlig kontakt med övervakarna. Dessa bör genom intensifierad kursverksamhet under skyddskonsulenternas ledning inom de olika organisationerna erhålla en effektivare utbildning för sitt uppdrag. Vidare bör antalet övervakningsuppdrag begränsas till högst 4-6 samtidigt, varav högst 1-2 borde vara svåra eller medelsvåra fall.

Högerpartiets Kulturråd har genom sin skrivelse riktat uppmärksamheten på ett mycket försummat område av vår kriminalpolitik, samtidigt ett område av strategisk betydelse, där insatser bör kunna ge avsevärda resultat. Det är glädjande att Statens Ungdomsråd på detta sätt från början anvisats en uppgift av konkret innebörd. Man vågar väl förmoda, att initiativet snarast kommer att resultera i praktiska mått och steg från ungdomsrådets sida.

Disciplinproblemet i skolorna

Under de senaste åren har en livlig debatt förts om den tilltagande disciplinupplösningen i skolorna. Detta verkligt oroande problem har utförligt kommenterats och analyserats från skilda håll och utgångspunkter av skolmyndigheter och lärare, psykologer, läkare och jurister, tidningspress, radio och TV. Alla parter har i stort sett varit överens om att ordning och arbetsro måste råda inom skolans murar för att en effektiv undervisning skall kunna bedrivas, men meningarna har delat sig när frågan gällt vilka medel som bör tillgripas för att upprätthålla ordningen. All erfarenhet har visat att disciplinära åtgärder måste tillgripas mot bråkiga och okynniga elever, som distraherar arbetet och stör trevnaden för lärare och kamrater. Vilka korrektionsmedel ställer då myndigheterna till förfogande för lä-

rarna i den obligatoriska skolan i besvärliga disciplinära situationer?

I den nya skolstadga, som utkom i juli 1958, utfärdade regeringen generellt förbud mot aga i alla skolformer. Bestämmelsen om agans avskaffande kom att dominera diskussionen i en förvånansvärt hög grad, eftersom alla parter i stort sett var ense om att agan inte var något lämpligt disciplinärt medel och den dessutom var i det närmaste avskaffad i skolorna redan innan den förbjöds. Det är likväl ett faktum att det generella förbudet mot aga i skolstadgan mottogs med blandade känslor hos stora grupper ansvarskännande lärare och föräldrar. Troligen sammanhängde deras reaktion med den riktiga uppfattningen, att även om agan inte längre användes, utövade den ändå en disciplinfrämjande inverkan, så länge den fanns kvar som en möjlighet för läraren.

Den nya skolstadgan ställde andra disciplinmedel till lärarens förfogande. De är närmare specificerade i skolöverstyrelsens föreskrifter och anvisningar, utfärdade i april 1959. Varje lärare har, då han fullgör sin uppgift som undervisare, också skyldighet att upprätthålla ordning och arbetsro i klassen, heter det här. Tydligt är att läraren enligt dessa anvisningar har inte bara rättighet utan skyldighet att vidtaga disciplinära åtgärder mot elever, som inte vill anpassa sig efter skolans arbetsregler. Mindre förseelse eller olämpligt uppträdande från elevens sida skall omedelbart föranleda tillsägelse. Om rättelse inte vinnes härigenom, bör läraren »vid enskilt samtal klargöra för eleven innebörden av dennes handlingssätt, söka få eleven att förstå, att han måste rätta sig, och varna för upprepning av förseelsen. Meningen med sådant samtal är också att ge eleven tillfälle att med läraren resonera

igenom de frågor, som kunnat ge upphov till svårigheterna.» I vissa fall kan det vara lämpligt att läraren tar personligt kontakt med hemmet, men »försiktighet bör iakttagas, när man kan vänta, att anmärkningar från skolan kan leda till kraftiga, icke önskvärda reaktioner gentemot eleven från hemmets sida».

Läraren har möjlighet att utvisa elev från lärorummet under återstoden av pågående lektion, om elev trots tillrättavisning stör skolarbetet. Om elev inte lyder tillsägelse att lämna klassrummet »eller eljest förflytta sig», har läraren rätt att, »om det bedömes lämpligt och nödvändigt, handgripligt förflytta eleven. Detta får ske t. ex. genom grepp i elevens arm.» Om eleven därvid tredskas, skall lärare hänvända sig till rektor. Om möjligt redan under nästföljande rast bör lärare ha enskilt samtal med den utvisade eleven. Lärare kan också låta elev kvarstanna efter skoldagens slut »som påföljd för förseelse». Sådan åtgärd skall dock användas med återhållsamhet. Om syftet med dessa åtgärder inte vinnas, skall rektor anmäla frågan för skolstyrelsen, som kan avstänga eleven från undervisning helt eller delvis under högst två veckor av en och samma termin. Avstängning bör användas »endast där man efter noggrant övervägande kan vänta, att åtgärden har önskad effekt».

Skolöverstyrelsens »anvisningar angående elevernas uppträdande m. m.» fick ett rätt bistert mottagande av lärarorganisationerna. Lärarna ville veta hur de effektivt skulle kunna utnyttja de disciplinmedel skolstadgan föreskrev, så att de mera koncentrerat kunde ägna sig åt undervisning av de skötsamma eleverna, men de anvisningar man fått bedömdes som i hög grad orealistiska. Om en elev blir tillsagd att kvarstanna efter skoldagens slut, vem skall då utöva tillsynen?

Övervakningen kan inte rimligtvis medföra utökning av lärarens tjänstgöringsskyldighet. Så länge tillsynsfrågan är olöst, ansåg lärarorganisationerna, att detta korrektionsmedel inte blir användbart i praktiken. Och för övrigt, även om tillsynsfrågan löses, kvarstår på många håll bekymret med skolskjutsen vid elevens kvarstannande i skolan. Anvisningarna lämnar på denna punkt läraren i sticket. Kvarsittning efter skoldagens slut får vidtagas endast om eleven får tillsyn och »förhållandena vid skolan i övrigt t. ex. beträffande skolskjutsanordningar gör kvarstannandet genomförbart och lämpligt», heter det här kort och gott, om man nu kan använda ett sådant uttryck i detta sammanhang.

Också avstängningen från skolan är ett korrektionsmedel, som väcker frågor. Hur skall avstängningen organiseras, så att inte eleven blir helt efter sina kamrater i skolan? Det heter visserligen i anvisningarna, att eleven skall söka tillägna sig de kunskaper, som klassen i övrigt inhämtar under avstängningstiden, men kan man förutsätta, att eleven i hemmet på egen hand skall kunna inlära det försummade? Det är troligt, att en ambitiös lärare får ta på sig ett merarbete efter elevens återkomst till förfång för de mera välartade eleverna i klassen.

Om de välmentade föreskrifterna för läraren att samtala enskilt med bråkiga elever uttalade målsmännens riksförbund, att sådana samtal »synes vara praktiskt taget ogenomförbara med de nuvarande stora klassavdelningarna».

Under diskussionen har man pekat på en rad organisatoriska åtgärder som är nödvändiga för att stärka skolans disciplinära resurser. Dit hör först och främst en minskning av barnantalet i de stora klasserna, där disciplinproblemen är påtagliga. Som professor Torsten Husén påpekat, or-

sakar de stora skolenheterna om möjligt ännu större disciplinära svårigheter än de stora klasserna. De största påfrestningarna upplever storstadslärarna vid den obligatoriska skolan utanför och inte inom klassrummet. När en skola byggts så stor, att skolledaren inte känner barnen till namn eller utseende, är den inte längre pedagogiskt och disciplinärt hanterlig, menar Husén. Det är svårt att sätta fast en bråkig elev på en skolgård bland ett tusental lika klädda kamrater! Till andra nödvändiga åtgärder hör en utbyggnad av skolpsykolog- och kuratorsinstitutionerna och en ökning av antalet hjälp- och specialklasser för barn med skolsvårigheter och beteenderubbningar. Ecklesiastikministern har lovat att de nya disciplinbestämmelserna skall åtföljas av verkningfulla, organisatoriska åtgärder, men löftena har hittills inte infriats.

Under tiden tycks disciplinupplösningen fortskrida i skolorna, bredda sitt underlag och nå ner i allt yngre årsklasser. Skolberedningen har visserligen helt nyligen publicerat en undersökning, som uppgavs vara representativ för enhetsskolans klass 7 läsåret 1959-1960 och enligt vilken det endast är omkring 3 procent av eleverna som förorsakar lärarna allvarliga disciplinsvårigheter. Från lärarkåll har man dock ställt sig skeptisk till möjligheten att mäta disciplintillståndet i en klass eller skola och ange detta i procent. I februari månad i år innehöll »Lärartidningen, Organ för Sveriges folkskolläraryrkeförbund och folkskolläraryrkeförbund» en ledande artikel med den symptomatiska rubriken »Hejda disciplinupplösningen!». I denna framförde man återigen hård kritik mot skolöverstyrelsens anvisningar och begärde effektiva korrekionsmedel, som gör det möjligt att föra »vilsekomna» elever tillrätta. Tidningen pekade också på en av de

faktorer, som konstituerar det otillfredsställande läget. Tidigare kunde läraren omedelbart tillgripa de åtgärder, som han bedömde vara lämpligast för att skydda arbetsron i klassen. I dag är han en påpassad person, och varje ingripande från hans sida kan medföra menliga följder. Han är därför tvungen att förskansa sig bakom säkra murar. Han söker sitt stöd i paragraferna och i vissa fall undviker han att ingripa på grund av svårigheterna att tolka bestämmelserna.

»Lärartidningen» ger säkerligen uttryck åt en bred opinion bland ungdomens fostrare, när den stämplar den nuvarande situationen på disciplinfronten i skolan som grotesk. Uppenbart är att de hittills anvisade metoderna är dels otillräckliga, dels praktiskt oanvändbara för att upprätthålla ordningen. Med sin pressande och strängt övervakade tjänstgöring har lärarna rätt att begära myndigheternas fulla stöd, när det gäller att hålla uppe disciplinen och få klasserna att arbeta under lugna förhållanden.

A. T. P.

Den obligatoriska tjänstepensioneringen har trätt i kraft, och företagen har fr. o. m. innevarande år börjat inleverera avgifter. Ännu återstår problem att lösa rörande övergången från det gamla, på frivillig försäkring grundade systemet till det nya samt beträffande krav om viss kompensation till tjänstemannagrupperna. Avtalsförhandlingarna sysslar bland annat med dessa ting. Arbetsmarknaden kommer emellertid att anpassa sig efter obligatoriet och således kommer hela kategorin löntagare att omfattas av det samma.

Vid riksdagens början förelåg emellertid motioner av högerpartiet och

centerpartiet, vilka siktar på att obligatoriet skall upphävas och återgång ske till helt frivillig tilläggspensionering som komplettering till den obligatoriska folkpensioneringen. Folkpartiet har för sin del inte velat sträcka sina krav så långt utan begränsar dem till förslag om ändringar och modifieringar i den nyligen antagna lagen om tjänstepensionering i syfte att inom dess ram medge större valfrihet beträffande pensionsålder och pensionsvillkor, vidgad rätt för företagen att låna ur fondmedlen för sin kapitalförsörjning etc. Sistnämnda förslag är i själva verket identiskt med det förslag till dispositiv lagstiftning som folkpartiet framlade inför 1958 års vårriksdag. Enda skillnaden är att utgångspunkten är en annan sedan obligatoriet införts. I början av året förelåg således i denna fråga en tydlig differens mellan de borgerliga partierna.

I sin bekanta deklARATION den 9 februari 1960 rörande behovet av för troendefull samverkan mellan de borgerliga partierna modifierade högerpartiet sina krav rörande tjänstepensioneringen till att avse *utredning* till 1961 ang. villkoren för genomförande av ett frivilligsystem. Detta kan inte tolkas på annat sätt än som ett medgivande att frågan om obligatoriets upphörande uppskjuts, tills spörsmålen om nyssberörda åtgärder klarlagts. Dit hör bland annat möjligheterna för försäkringsanstalter m. fl. att i större utsträckning än för närvarande ge sina fonder en värdesäker placering. Dessutom pekade partiet på en rad sparstimulerande åtgärder såsom skattemässiga lindringar för bostadssparande, egnahemssparande, aktiesparande och pensionssparande inom jordbruk och småföretag. Men tydligt är, att högern alitjämt håller fast vid frivilliglinjen och helst ser att obligatoriet undanröjs.

Centerpartiet står på samma linje. Med riksdagens nuvarande sammansättning är det enligt dess uppfattning icke praktisk politik att yrka på obligatoriets upphävande, men partiet vill ha en ny utredning rörande »den personliga frivilliglinjens principer» i så god tid att riksdagen kan fatta beslut 1961 och frivilligpension ersätta obligatoriet fr. o. m. 1/7 1961.

De tre borgerliga partierna står följaktligen såtillvida på samma ståndpunkt i nuvarande läge, att de samtliga icke begär något annat än utredningar. Vad som alltjämt skiljer dem åt synes vara, att högern och centern med sina utredningar tydligt siktar på att få lagen om tjänstepensionering upphävd, medan folkpartiet å ena sidan bestämt motsätter sig detta men å andra sidan vill att den skall modifieras i riktning mot större valfrihet och ett bättre säkerställande av näringslivets möjligheter att för sin kapitalförsörjning få tillgodogöra sig fondmedlen.

Folkpartiets ståndpunkt är med hänsyn till det parlamentariska läget i riksdagen av stor betydelse. Härtill kommer emellertid att sammansättningen av första kammaren fram t. o. m. 1963 uppenbarligen kommer att vara sådan, att majoriteten därstädes av socialdemokrater och kommunister förhindrar ett upphävande av lagen om allmän tjänstepensionering eller ändringar i densamma, vilka icke medges av sistnämnda två partier. Mycket talar för att vi i varje fall kommer att få finna oss i lagstiftning på området så länge, att det nyligen införda systemet hinner träda i funktion och icke kan elimineras utan mycket betydande svårigheter. Men vi kan vara övertygade om att dess bestämmelser under många år framåt och i valrörelse efter valrörelse kommer att stå under diskussion. Och det är i så fall att hoppas, att de svåraste

inadvertenserna undan för undan kommer att undanröjas. Detta är nämligen nödvändigt för att den, trots långvariga utredningar, så illa förberedda tjänstepensioneringen skall bättre anpassa sig efter människornas egna önskemål samt inte medföra ett så orättvist gynnande av vissa åldersgrupper och sådana risker för den ekonomiska utvecklingen som nu gällande lag hotar att ge anledning till.

De Sex och de Sju manövrerar

Innan ännu konventionen om sjustatsmarknaden hunnit ratificeras av parlamenten i de sju länderna har förutläggningarna för de Sjus frihandelsområde på ett avgörande sätt förändrats. Detta är för konventionens upphovsmän ingalunda någon överraskning, men det visar med vilken snabbhet läget skiftar. Den i avtalet deklarerade målsättningen för European Free Trade Association (EFTA), nämligen »att underlätta det snara uppriktandet av en multilateral sammanlutning med syfte att undanröja hinder för handeln och främja närmare ekonomiskt samarbete» i Europa, kvarstår visserligen såsom ett primärt syfte. Problemet har emellertid nu förts upp på det s. k. atlantiska planet och bilden har komplicerats genom den sammanvävning som skett med strävandena mot en allmän liberalisering av världshandeln.

Från de Sjus sida har ständigt hävdats att den europeiska ekonomiska integrationen skulle tilldelas en prioritetsställning vid de kommande internationella överläggningarna. I instruktionen för den s. k. 21-mannakommittén — innefattande de 18 OEEC-staterna, USA, Canada och sextatskommissionen — har också inskrivits, att dessa frågor skall behandlas med förtur. Det förefaller emellertid som om

de kretsar inom de Sex, som ivrigast motsätter sig en isolerad europeisk lösning, anser sig ha uppnått vissa taktiska fördelar genom den vidgning av antalet inkopplade förhandlingsparter som numera skett. Å andra sidan börjar de Sju alltmera bli övertygade om att särskilt det franska motståndet mot den »europeiska lösningen» är så starkt, att en pacificering av handelsrelationerna i Europa måste bygga på ett aktivt amerikanskt intresse.

Det kan för övrigt konstateras, att sextatsmarknaden stabiliserats med en förvånande snabbhet. Rom-fördraget lämnade helt naturligt viktiga avsnitt av integrationen öppna eller endast delvis reglerade; det har emellertid visat sig att de många ofta konträra intressena inom gruppen kunnat jämkas samman utan att sammansmältningen på något avgörande sätt hejdots eller entusiasmen svalnat hos projektets tillskyndare. Oavsett hur de beslutande instanserna kan komma att ställa sig till Hallsteinkommissionens förslag om en acceleration i tullavvecklingen mellan de Sex och anpassningen till den gemensamma framtida yttre tullnivån är dock själva förslaget som sådant ett vittnesbörd om målmedvetenhet och slagkraft bland de Sex.

Förslaget innebär som bekant i stort sett, att avvecklingen av tullarna mellan de Sex påskyndas så att dessa reducerats med 50% vid ingången av år 1962 (jämfört med 30% enligt den ursprungliga planen) samt att anpassningen till den gemensamma tullnivån — när det gäller erforderliga tillhöjningar — skall påbörjas redan den 1 juli 1960 (jämfört med 1 januari 1962). Till detta kommer så förslaget att den numera i stort sett fastställda framtida gemensamma yttre tullnivån skall reduceras med $\frac{1}{5}$, något som alltså innebär ett betydande steg på vägen mot en allmän sänkning av tull-

larna i världen. För denna tullsänkning har givetvis förutsatts reciprocitet och avsikten synes vara, att de ömsesidiga tullsänkningarna skall fixeras i samband med GATT-förhandlingarna. Karaktäristiskt nog har emellertid kommissionen förutsatt, att tullreduktionen om 20% skall kunna gälla för USA utan att något bindande löfte om reciprocitet givits.

Uppenbarligen spelar USA:s inställning till den handelspolitiska utvecklingen i Västeuropa en utomordentlig roll. Sympatierna på amerikanskt håll för sextatsmarknadens strävanden är mycket stora. Sextatsmarknaden uppfattas allmänt som en början till Europas Förenta Stater och betraktas av många amerikanare som Europas möjlighet att överleva.

De Sex har förstått att med hjälp av en väl utbyggd propagandaapparat ytterligare stärka sin ställning inför den amerikanska opinionen. Samtidigt som de egna förtjänsterna understrukits och den i vissa fall tydliga tendensen mot ökad protektionism inom de Sex förtigits, har EFTA:s strävanden om inte misstänkliggjorts så i vart fall förringats. De Sju har icke haft någon tillfredsställande organisation för att bemöta denna propaganda. Även om det givetvis varit möjligt att övertyga vissa amerikanska kretsar om att de Sjus frihandelsområde till hela sin uppläggning har en liberalare karaktär än de Sex' tullunion, så har detta icke märkbart påverkat den allmänna inställningen. Det av professor Hallstein signerade kommissionsförslaget fick också ett omgående positivt svar i USA medan EFTA:s förhandlingsutspel inför Paris-förhandlingarna i slutet av mars möttes med en förvånad skepsis. (Inom parentes kan kanske anmärkas att denna skepsis inte är svårförståelig; sjustatsmarknadens förslag om ett utsträckande till

praktiskt taget hela världen av de bägge europeiska blockens interna tullsänkningar den 1 juli 1960 förefaller att bl. a. bortse från sextatsmarknadens karaktär av en tullunion under uppbyggnad.)

Ansträngningarna att nå fram till en åtminstone provisorisk uppgörelse mellan de Sex och de Sju fortsätter. Vid 21-mannakomiténs sammanträde i Paris förelåg gruppernas förhandlingsbud, men till några verkliga förhandlingar kom det inte. Kommissionens förslag hade ju nämligen ingalunda antagits av de Sex såsom ett definitivt alternativ, något som i sin mån bidrog till att överläggningarna fick den karaktär av »dialog mellan döva» som Le Monde ansåg sig kunna tala om. Å andra sidan är det icke fråga om något sammanbrott; utredningarna om konsekvenserna av de föreliggande förslagen skall intensifieras, och en ny förhandlingskontakt är planerad till slutet av maj månad. Oroväckande snabbt närmar sig emellertid den 1 juli 1960, då de första tullsänkningarna inom EFTA kommer att genomföras och en icke oväsentlig diskriminering uppkommer mellan de bägge handelsblocken, om kommissionens förslag till accelererat genomförande av de Sex' tullunion genomföres.

Det förefaller som om planerna på ett snabbare förverkligande av integrationsplanerna på det hela taget mötts med så stor förståelse inom de Sex, att det är realistiskt att räkna med att de också i sina huvuddrag kommer att förverkligas. Samtidigt som nya försök göres att komma till en uppgörelse mellan de Sex och de Sju måste EFTA-länderna se om sitt hus i syfte att förbereda det både ur ekonomiska och förhandlingstekniska synpunkter logiska motdraget: en acceleration för de Sjus del i fråga om den uppgjorda integrationstidtabellen.